

Metoda obrade strategije

(»VOJNO DELO« br. 8/53)

... Zadatak je teorije ili nauke da iz dobro proučenih pojava razvije apstraktne zakone koji vladaju ne samo njima nego i beskonačno mnogim drugim, konkretno raznolikim slučajevima određene oblasti istraživanja. Izraženo filozofskim jezikom, subjektivna svest se približuje objektivnoj stvarnosti, ali je ne odražava pasivno, već djeluje na nju u suprotnom smislu, težeći da je preduhitri i otkrije ono što postoji tek kao realna mogućnost. »Od živog posmatranja ka apstraktnom mišljenju (kaže Lenjin) i od njega ka praksi — takav je dijalektički put saznavanja istine, saznavanja objektivnih realnosti«.

Pojave, koje treba »živo posmatrati« u interesu teorije ratne veštine, daje u prvom redu vojna istorija. S njom u društvu, teorija ratne veštine će prevaliti dobar deo svoga puta. Tu se teorija i istorija sasvim približuju. Razlika je u tome, što vojna istorija obuhvata više celinu ne naginjući se toliko nad posebne probleme, a teorija ratne veštine će studirati ratne događaje prošlosti baš s pogledom na posebna pitanja koja nju trenutno interesuju. Reći će se: to su dve nijanse jedne iste stvari. Možda. Reći će se, takođe, da će se teorija ratne veštine služiti rezultatima vojne istorije. Svakako. Ali, to su ipak dve razne aktivnosti na istoj materiji. Teorija se nikako ne može zadovoljiti samo opštim zaključcima istorije. Apstraktna istoriska uopštavanja ugušila bi teoriju u tesnim okvirima unapred stvorenih ideja ili bi je izopáčila u rutinu. Teorija mora sama konkretno da prouči sve istoriske pojave koje je odabrala kao građu. Vojna istorija (kao posebna naučna disciplina) biće joj pri tome neophodna, kao što joj je neophodna pomoć vojne geografije i drugih nauka, ali ona ne može da obavi sav posao za nju. Istorija nikad ne može da obradi svoj predmet onako kako je to potrebno teoriji.

Na ovo se odmah nadovezuje pitanje: šta će teorija da obradi? Da li sve ratne događaje prošlosti? Ako u ratnoj prošlosti tragamo za opštim zakonima koji će važiti za beskonačno mnogo konkretnih slučajeva, onda to nije ni potrebno. Ali, to ne bi bilo ni moguće. Vojna istorija nije još ni izbliza rekonstruisala sve ratove i operacije. Bez tog prethodnog rada, bez tog neophodnog vodiča, teorija se ne može usuditi sama u lavirint istoriskih izvora, u taj zamršeni,

ali vazda oskudan i fragmentaran splet kontradikcija, samoobmana, preterivanja i neistina. A kada to čini, hvata se nekritički za prve uočene pojave, proglašuje ih zakonima, pa na njima, kao u Prokrustovoj postelji, podešava prošlost i budućnost. Idealizam, ako je naučno savestan, trpa u svoje apriorne ideje bar dobro proučene činjenice, pa nam tako providno otkriva svoje slabosti. Diletantizam je gori od njega: daje zaključke van i uprkos činjenica.

Ne želi se time reći da će ljudi koji se bave teorijom stati ukopani pred neobrađenim ili nedovoljno obrađenim poljima ratne prošlosti. Ako su ona od interesa za teoriju, a stanje raspoloživog izvornog materijala to dopušta, oni ih mogu prethodno sami obraditi, ali će ih obraditi metodom istorije. Ne radi se ovde o ljudima, koji za oba posla moraju da imaju podjednaku spremu, a često se bave jednim i drugim, nego o načinu obrade. Takav prethodni rad je u stvari istoriski rad, ma kakav književni oblik dobio; to je tek osnova za teoriju, ma koliko se s njom metodički podudarao...

... Nije korisno da se nove pojave, kao atomsko oružje i dirigovani projektili ili nove društvene sile, posmatraju van opšteg ratnog iskustva, a još je gore ako se gledaju izolovano bez veze sa drugim činionicima. Takve bleštave novine mogu zaslepiti rasuđivanje da ne vidi ništa drugo oko sebe. I ovde, kao i pri istoriskim studijama, treba obuhvatiti sve komponente kroz njihov međusobni uticaj, pa videti da li koriguju ratno iskustvo, da li, na primer, menjaju i koliko uslove u kojima se prošlog rata vršila koncentracija snaga za strategiska dejstva. Sada se još jasnije vidi da se teorija mora udubiti u istoriju ako je hoće i retrospektivno da shvati kroz nove činioce. Ali je to lakše savetovati nego učiniti. Vrlo je teško pratiti novine koje se više naziru nego saznavu, a još teže je odmeriti njihov strategijski uticaj koji se vrlo često izražava tek posredno kroz taktiku i operativu. Ma kako bilo, bez vrlo brižljivih i sistematskih studija podaćemo se neizbežno maglovitoj i varljivoj intuiciji. Vrto glav razvoj proizvodnih i društvenih snaga neće nikad dozvoliti da se stane kod nekih određenih rezultata...

... Danas se zacemento ne bi moglo napisati ništa korisno o strategiji što bi po filozofskoj koncepciji bilo nalik na Žominijev *Pregled ratne veštine* ili na naše predratne strategiske udžbenike. Klauzevic nam je mnogo bliži, čime se objašnjava da njegovo glavno delo *O ratu* doživljuje i danas nova izdanja na više jezika. Bilo bi nemoguće, takođe, svesti teoriju strategije u neka zvanična pravila kao operativu ili taktiku. Ona može dati samo široke rasprave sa nastojanjem da sa svih strana osvetli sve činioce, da odmeri njihov međusobni

uticaj i uskupni efekat u raznim alternativama, drugim rečima, treba da svoje probleme više postavlja nego rešava. To je mnogo teži poduhvat nego davanje gotovih formula. To je znanje kombinovano sa konstruktivnim razmišljanjem o budućem ratu.

Teorija strategije uvek će stavljati svoje rasprave u postojeće političke i geografske okvire. Kada smo usvojili gledište da je strategija nerazdvojan deo politike, onda se zajedno s njom mora kreirati u istim granicama. Iako ne treba nikad da skrenu svoj pogled sa aktuelnih političkih problema za ljubav apstrakcija van vremena i prostora, takve strategijske rasprave će ostajati još uvek u granicama teorije i daleko su od konkretnih rešenja kao što je rasprava o slikarstvu daleko od slike.

Ovde dodirujemo uzgred jedan od najvažnijih kamena međaša koji deli strategiju od operatike. Teorija operatike je apstraktnija i određenija, što znači da je manje vezana za konkretne političke konstelacije i preciznija je u svojim načelima i uputstvima. Za taktiku to važi još u većoj meri. I pored toga, iako ne bude formulisana u pravilske odredbe, teorija strategije će ipak biti okvir za operatiku, a posredno i za taktiku. Svoju osnovnu strategisku koncepciju, koju smo malopre naveli, Žofr nije stavio na hartiju, ali ju je ipak konkretizovao u tri operativna i taktička pravila objavljena ovim redom: Pravilo za vođenje velikih jedinica (za armiju i korpus), Ratna služba (za diviziju i manje združene jedinice) i Borbeno pravilo pešadije. Red izdavanja ovih pravila je logičan: operativna dejstva se podvrstavljaju strategiskim, a taktička operativnim.

Kritička rasprava ne znači da će u njoj sasvim nedostajati principa. Neće biti kao oni koje smo pomenuli, onako zbijeni i sentenciozni kao destilisana mudrost bez dijalektičkog sukoba, nego više kao načela za rad u svojoj njihovoj protivrečnoj prirodi, tešnje vezana za predmet posmatranja. Možemo ih nazvati i zakonima u Lenjinovom smislu koji se ne podudaraju potpuno ni sa jednim konkretnim slučajem. Takvih će načela ili zakona biti mnogo više nego Fošova četiri, više nego devet ili deset, više nego stotinu Napoleonovih — bilo bi nemoguće nabrojati ih. Ovde se sasvim razilazimo sa Klauzevicem. Ne može se više braniti njegovo gledište da je u strategiji sve prosto, iako ne lako, da je boj njeno jedino sredstvo i da ima samo nešto malo načela ili pravila. Protekli vek je znatno komplikovao i strategiju. Načela nastaju i odumiru sa razvijanjem društva. Načelo klasične grčke falange — da treba napadati desnim krilom (jer su borci imali oružje u desnoj ruci), danas je isto tako bespredmetno kao i Valenštajnovno načelo da se rat treba da hrani ratom,

ili, suprotno načelo naredne epohe, da se vojske imaju isključivo snabdevati iz vojnih magacina ne dirajući ničim u stanovništvo. Obratno, danas ima mnogo načela koja se ranije nisu mogla ni zamisliti, kao: opšta vojna obaveza, totalni ili narodnooslobodilački rat i sve što je u vezi sa novim borbenim sredstvima. Takva načela, idejno povezana kroz više strategiskih radnji, mogu stvoriti čitave doktrine, kao doktrinu o munjevitom ratu, a svakako će stvoriti i okvir za nacionalnu strategisku doktrinu.

Neodređenost načela je vrlo pogodno tle za razvoj diletantizma. Nije čudo da ga je u strategiji bilo uvek više nego u taktici. Napoleon i Hitler su se pozivali na intuiciju genija, razume se sa nejednakim opravdanjem. Mnogi su i Klauzevica protumačili tako, da se u strategiju nema šta da nauči. Doista, u taktici treba usvojiti više preciznih znanja nego u strategiji. Otuda u nekom kutku naše potsvesti živi još uvek ideja da je teže komandovati bataljonom nego grupom armija. Otuda i oni »genijalni« pokreti rukom preko geografskih karata ili na kafanskim stolovima. Stoga nije izlišno naglašavati da se teorija strategije mora naslanjati na široke i vrlo brižljive studije — istoriske, geografske, političke, ekonomske, tehničke, saobraćajne, taktičke, operativne i mnoge druge.

Široko zasnovana studija strategije, ovako kako je ovde izložena, mogućna je samo u posebnim kolektivima, ma kako se oni nazivali i ma gde se oni nalazili. Materijal koji se danas mora proučiti prelazi vreme i snage pojedinaca.

Ali ne bi bilo korisno da se strategiske studije ograniče samo na takve kolektive. Nikakav centar ne bi mogao prisvojiti sebi monopol strategije. I ovde, kao i u svim drugim naučnim granama, neophodan je individualan rad, istraživanje, pisanje, borba mišljenja. Istina, strategiske odluke donosiće mali broj ljudi, ali ih u miru i ratu moraju shvatiti mnogo širi krugovi, ne samo u oružanim snagama nego i van njih. Kako bi se inače mogli opredeljivati oni koji rešavaju po političkim pitanjima kada ne bi bili upoznati, bar u glavnim crtama, sa toliko važnim sektorom opšte državne politike kao što je strategija? Uostalom, strategiske odluke se u praksi mogu donositi samo posle brižljivih konkretnih studija za koje se angažuju sve veći visokokvalifikovani kolektivi, a i rad na operaciji zahteva, takođe, poznavanje strategiskih okvira. Dakle, ne bi, bilo korisno ni to, da se strategiska sprema strogo ograniči samo na nijviše vojne rukovodioce.

Pojedinci ne mogu, a i ne moraju, ići onim putem koji smo ovde ukazali teoriji. Svoje strategisko obrazovanje stiču obično na višim vojnim školama kao i studenti drugih visokih škola koji ne

prolaze kroz sav interni rad njihovih specijalizovanih instituta. Ali, ne bi bilo dovoljno da se tu upoznaju samo sa strategiskim raspravama. Ovome treba da prethode studije iz svih naučnih oblasti koje zadiru u strategiju. Pravilna strategiska nastava može se postaviti samo na širu opštu i stručnu spremu. Ona neće ići za tim da slušaocima dâ neka konačna znanja, nego da ih osposobi za samostalno stvaranje, razvijajući u određenom pravcu njihovu intelektualnu i imaginativnu moć. Lično ratno iskustvo je u strategiji manje značajno nego li u ostalim granama ratne veštine. Prusi su mirovali pola veka, pa su 1866. i 1870. bili strategiski zreliji od svojih protivnika, Austrijanaca i Francuza. Značajniji je aplikativan rad u aktuelnim uslovima. Studija vojne istorije i aplikativan rad izoštravaju um za kombinacije, nadahnjuju idejama i razvijaju maštu uz pravilno osećanje mere.

Sama po sebi teoriska sprema neće nikoga osposobiti za pravilno rešavanje strategiskih problema u zbilji. Onima, kojima će pasti u deo ta teška odgovornost, biće potrebne i druge intelektualne i moralne osobine. Ali talenti i karakteri, ma koliko bili urođeno veliki i snažni, bez teorije nikad neće razviti svoje strategisko rasuđivanje do onih kvaliteta koje zahtevaju današnje složene situacije.

PERO MORACA

Stvaranje Narodnooslobodilačke vojske u svetlu teorije ratne vještine

(»VOJNO DELO« br. 12/57)

Partizansko ratovanje je oduvijek predstavljalo prirodan otpor naroda osvajaču. Zato slobodno možemo reći da je nastalo zajedno sa pojavom rata kao sredstva za postizanje osvajačkih ciljeva vladajućih klasa. To je, u stvari, najprihvatljiviji oblik otpora onda kada slabiji nema svoje organizovane oružane sile, kada je potlačen i nema svoje državne organizacije i kada ne raspolaže modernim tehničkim sredstvima. Osnovu borbenih dejstava takvog ratovanja čine: sabotaze, diverzije, zasjede, prepadi itd. Na takvim oblicima dejstava, kako istorija pokazuje, razvijalo se partizansko ratovanje koje je, zavisno od postojećih uslova, uzimalo uže ili šire razmjere.